

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

NGUYỄN THỊ THANH TRÂM

**BẢO ĐẢM QUYỀN CON NGƯỜI
TRONG THI HÀNH HÌNH PHẠT TÙ Ở VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

HÀ NỘI - 2021

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

NGUYỄN THỊ THANH TRÂM

**BẢO ĐẢM QUYỀN CON NGƯỜI
TRONG THI HÀNH HÌNH PHẠT TỬ Ở VIỆT NAM**

Chuyên ngành: Luật Hình sự và Tố tụng hình sự
Mã số: 938.01.04

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

Người hướng dẫn khoa học:

1. PGS.TS. ĐINH THỊ MAI
2. PGS.TS. NGHIÊM XUÂN MINH

HÀ NỘI - 2021

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận án là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các kết quả nêu trong luận án là trung thực, đảm bảo độ chuẩn xác. Các số liệu, thông tin, tài liệu tham khảo trong luận án có xuất xứ rõ ràng, được trích dẫn đầy đủ.

Tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm về công trình nghiên cứu của mình.

Hà Nội, ngày tháng năm 2021

NGHIÊN CỨU SINH

Nguyễn Thị Thanh Trâm

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập và hoàn thành luận án này, tôi đã nhận được sự hướng dẫn, giúp đỡ quý báu của các thầy giáo, cô giáo, gia đình, bạn bè và đồng nghiệp. Đặc biệt, với lòng biết ơn sâu sắc, tôi xin được gửi lời cảm ơn Thầy Cô giáo hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Đinh Thị Mai và PGS.TS. Nghiêm Xuân Minh đã tận tâm và luôn động viên, khuyến khích, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình thực hiện Luận án.

Tôi xin bày tỏ lời cảm ơn chân thành tới các Thầy giáo, Cô giáo tại Học viện Khoa học xã hội, Hội đồng đánh giá các cấp đã giảng dạy, góp ý, chỉ bảo và hỗ trợ những kiến thức cũng như tài liệu quý báu cho tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành đề tài nghiên cứu.

Tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành đến Ban Giám hiệu Trường Đại học Vinh và các đồng nghiệp trong Khoa Luật đã tạo điều kiện và giúp đỡ tôi trong thời gian tôi thực hiện Luận án.

Qua đây, tôi cũng xin được cảm ơn gia đình tôi đã luôn bên cạnh, đồng hành và chia sẻ cùng tôi trên suốt chặng đường học tập và nghiên cứu. Cảm ơn bạn bè đã nhiệt tình giúp đỡ, động viên tôi trong hành trình thực hiện Luận án này.

Hà Nội, ngày tháng năm 2021

NGHIÊN CỨU SINH

Nguyễn Thị Thanh Trâm

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương 1. TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	8
1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu	8
1.1.1. Tình hình nghiên cứu ở trong nước.....	8
1.1.2. Tình hình nghiên cứu ở nước ngoài	21
1.1.3. Những nội dung nghiên cứu đã sáng tỏ và được luận án kế thừa	27
1.1.4. Những vấn đề tiếp tục triển khai nghiên cứu trong luận án	28
1.2. Cơ sở lý thuyết nghiên cứu	29
1.2.1. Lý thuyết nghiên cứu	29
1.2.2. Câu hỏi nghiên cứu và giả thuyết nghiên cứu.....	29
Chương 2. NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ BẢO ĐẢM QUYỀN CON NGƯỜI TRONG THI HÀNH HÌNH PHẠT TÙ	31
2.1. Khái niệm quyền con người và bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	31
2.1.1. Khái niệm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	31
2.1.2. Khái niệm bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù.....	35
2.2. Nội dung bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	40
2.3 Cơ chế bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	47
2.3.1 Chủ thể có nghĩa vụ bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù ...	47
2.3.2 Đối tượng, phạm vi bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù....	50
2.3.3 Phương thức bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù.....	50
2.4 Ý nghĩa của việc bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	57
2.4.1 Ý nghĩa chính trị.....	57
2.4.2. Ý nghĩa xã hội	57
2.4.3. Ý nghĩa pháp lý	58
2.4.4. Ý nghĩa quốc tế	59

Chương 3. THỰC TRẠNG BẢO ĐẢM QUYỀN CON NGƯỜI TRONG THI HÀNH HÌNH PHẠT TÙ Ở VIỆT NAM HIỆN NAY	61
3.1. Thực trạng quy định pháp luật về bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	61
3.1.1. Quy định của pháp luật về bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù ở Việt Nam trước khi ban hành Luật Thi hành án hình sự năm 2019	61
3.1.2. Quy định của pháp luật hiện hành về bảo đảm quyền con người của phạm nhân trong thi hành hình phạt tù	67
3.2. Thực trạng thực thi các quy định của pháp luật về bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	94
3.2.1. Thực trạng việc thực hiện các quyền con người trong thi hành hình phạt tù ..	95
3.2.2. Thực trạng hệ thống tổ chức và đội ngũ cán bộ thi hành hình phạt tù	113
3.2.3. Thực trạng thực hiện chính sách đặc xá tha tù trước thời hạn, giảm thời hạn chấp hành án, tha tù trước thời hạn có điều kiện	115
3.2.4. Thực trạng kiểm tra, giám sát bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	118
3.3. Đánh giá và nhận xét	120
Chương 4. QUAN ĐIỂM, GIẢI PHÁP BẢO ĐẢM QUYỀN CON NGƯỜI TRONG THI HÀNH HÌNH PHẠT TÙ Ở VIỆT NAM	128
4.1. Quan điểm về bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù ở Việt Nam	128
4.1.1. Bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù cần quán triệt chính sách của Đảng và pháp luật của Nhà nước Việt Nam về quyền con người	128
4.1.2. Bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù phải phù hợp với các yêu cầu xây dựng Nhà nước pháp quyền	129
4.1.3. Bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù phải bảo đảm được tính đồng bộ, thống nhất trong hệ thống pháp luật và phù hợp với các cam kết quốc tế về quyền con người.....	130
4.1.4. Bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù phải phù hợp với điều kiện thực tiễn của Việt Nam.....	130

4.2. Giải pháp bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù ở Việt Nam	130
4.2.1. Tăng cường các hoạt động để nâng cao nhận thức về bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù.....	133
4.2.2. Triển khai thực hiện Luật Thi hành án hình sự năm 2019 và bổ sung, hoàn thiện một số quy định pháp luật về thi hành hình phạt tù	133
4.2.3. Tổ chức thực hiện bảo đảm quyền con người trong thi hành hình phạt tù	142
KẾT LUẬN	149
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	151
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 3.1. Thống kê chế độ thăm gặp thân nhân, liên lạc bằng điện thoại của phạm nhân trong trại giam thuộc Bộ Công an (từ năm 2010 - 2018).....	109
Bảng 3.2. Trình độ nghiệp vụ của cán bộ chiến sĩ công tác tại các trại giam thuộc Bộ Công an (giai đoạn 2010 - 2018)	113
Bảng 3.3. Thống kê thâm niên của cán bộ chiến sĩ công tác tại các trại giam thuộc Bộ Công an (giai đoạn 2010 - 2018)	114
Bảng 3.4. Thống kê về xét giảm thời gian chấp hành án phạt tù, đặc xá tại các trại giam thuộc Bộ Công an (giai đoạn 2010 - 2018)	116
Bảng 3.5. Thống kê hoạt động kiểm sát thi hành án hình sự của Viện kiểm sát nhân dân tối cao (giai đoạn 2015 - 2018)	119

DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ

Biểu đồ 3.1. Tiêu chuẩn ăn hàng tháng theo quy định của Luật Thi hành án hình sự năm 2019.....	99
Biểu đồ 3.2. Mức độ thực hiện chế độ ăn uống hàng tháng của phạm nhân ở trại giam.....	99
Biểu đồ 3.3 Mức độ đáp ứng về yêu cầu kiến thức pháp luật cho phạm nhân qua hoạt động tuyên truyền, giáo dục pháp luật tại trại giam Xuân Hà, Hà Tĩnh	103
Biểu đồ 3.4. Mức độ thực hiện quyền khiếu nại, tố cáo của phạm nhân ở trại giam.....	112

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

BCA	:	Bộ Công an
BLHS	:	Bộ luật Hình sự
BLTTHS	:	Bộ luật Tố tụng Hình sự
BQP	:	Bộ Quốc phòng
NXB	:	Nhà xuất bản
QCN	:	Quyền con người
THAHS	:	Thi hành án hình sự
THHPT	:	Thi hành hình phạt tù
VKS	:	Viện kiểm sát
XHCN	:	Xã hội chủ nghĩa

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của việc nghiên cứu đề tài

Quyền con người và bảo đảm quyền con người đã và đang là mối quan tâm hàng đầu của cộng đồng quốc tế cũng như của mỗi quốc gia, trong đó có Việt Nam. Bảo đảm quyền con người thể hiện quan điểm chung của các Nhà nước hiện đại về xây dựng và phát triển, trong đó lấy con người và quyền con người là trung tâm. Cũng theo quan điểm phổ biến của các quốc gia trong việc bảo đảm quyền con người, cần chú ý đặc biệt đến những nhóm dễ gặp rủi ro, trong đó có đối tượng là các phạm nhân đang chấp hành án tại trại giam.

Ở Việt Nam, các quyền con người từ lâu đã được ghi nhận trong cương lĩnh chính trị, đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng, và được thể chế hoá trong pháp luật của Nhà nước. Phù hợp với đường lối, chính sách của Đảng, Việt Nam đã tích cực tham gia các điều ước quốc tế về quyền con người của Liên Hợp Quốc, trong đó bao gồm các Công ước về bảo vệ quyền con người của phạm nhân như Công ước quốc tế về các quyền dân sự, chính trị năm 1966; Công ước quốc tế về các quyền kinh tế, văn hóa, xã hội năm 1966; Công ước chống tra tấn, đối xử vô nhân đạo và hạ nhục con người năm 1985... Các quy định có liên quan đến việc bảo vệ quyền con người của phạm nhân trong các công ước này đã được nội luật hoá vào các quy định của Hiến pháp năm 2013, Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015, Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi bổ sung năm 2017) và đặc biệt là Luật Thi hành án hình sự năm 2019. Nhìn chung, trong các văn bản pháp luật này của Việt Nam, các tiêu chuẩn quốc tế về quyền con người của phạm nhân đã được ghi nhận một cách khá đầy đủ và cụ thể, thể hiện sự nỗ lực của Việt Nam trong việc nội luật hóa các tiêu chuẩn quốc tế về quyền con người vào hệ thống pháp luật quốc gia.

Tuy nhiên, một số nội dung về quyền và cơ chế bảo đảm quyền của phạm nhân trong pháp luật Việt Nam hiện nay vẫn còn chưa đầy đủ hoặc chưa thực sự phù hợp với các tiêu chuẩn pháp luật quốc tế về quyền con người mà Việt Nam ký kết, tham gia. Hệ thống văn bản pháp luật trong lĩnh vực này còn chông chéo và thiếu các văn bản hướng dẫn để thực hiện thống nhất. Chính vì vậy, việc bảo đảm một số quyền của phạm nhân trong thi hành hình phạt tù còn gặp khó khăn. Công tác quản lý, giam, giữ, giáo dục phạm nhân ở một số trại giam chưa thực sự chặt chẽ; chế độ ăn, mặc, ở, sinh hoạt, chế độ thông tin, liên lạc của phạm nhân ở một số nơi chưa thực sự được bảo đảm... Những tồn tại, bất cập này đã ảnh hưởng không tốt đến chất lượng và hiệu